

Kõrgem Kunstikool Pallas

Meediadisaini osakond

Inimeste ja loomade suhet käsitleva autoriraamatu loomine

Lõputöö

Karl Kaisel

Juhendaja: Ardo Sägi

Tartu 2020

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
EESTLASED KUI LOODUSRAHVAS	4
1.1 Ajalugu	4
1.2 Folkloor	5
1.3 Tänapäev	8
MORAALSELT ÕIGE KÄITUMINE METSLOOMADEGA	10
2.1 Kas inimene on osa loodusest?	10
2.2 Moraalselt õige käitumine	11
2.3 Valu	11
2.4 Inimeste suhtumine	13
LÕPUTÖÖ PRAKTILINE OSA	15
3.1 Kontseptsioon	15
3.1.1 Materjalid	18
3.2 Eesmärk	18
3.3 Tööprotsess	19
KOKKUVÕTE	25
SUMMARY	27
KASUTATUD KIRJANDUS	29
LISAD	31

SISSEJUHATUS

Inimesed on looduskauged ning sellest tulenevad mitmed konfliktid loodusega. Lõputöö keskendub probleemile, et inimesed toovad loodusest noorloomi koju. Sellised juhtumid on iga kevadised ning inimesed ei mõista, et oma heasoovlikusega teevad nad rohkem kahju kui kasu. Väheste teadmiste tõttu on sellel loomade jaoks tihti negatiivsed tagajärjed. Loodushoiu olulisusest räägitakse meedias, koolides ning erinevate kampaaniate kaudu. Sellest hoolimata ei tea inimesed, millal vajab metsloom abi. Samuti ei ole see lihtne küsimus moraalselt, sest hinnates looma olukorda inimeste standardite järgi tekib huvide konflikt.

Teema valik tulenes isiklikust huvist ning kokkupuutest antud teemaga ning samuti sellest, et see on tõsine probleem, millest ka tihti ajakirjanduses räägitakse. See probleem on läbi aastate jäänud samaks kuigi selle lahendamine ei vajaks suuri kulutusi, vaid ainult inimeste loodusteadlikkuse tõstmist.

Praktilises osas kujundas autoriraamatu, milles käsitlen inimeste enesekeskest suhtumist loodusesse ning sellest tulenevaid probleeme. Raamatu idee on anda edasi loomade poolset perspektiivi olukordades, kus inimesed viivad loomad ära oma naturaalsest keskkonnast kuhu nad kuuluvad. Raamat annab võimaluse näha olukorda loomade perspektiivist ning esitab küsimusi, mis panevad lugeja mõtlema probleemi olemuse üle.

Kirjalikus osas kirjutan eestlaste suhtest loodusega ajalooliselt ja tänapäeval. See põhineb kirjandusel ning eesti rahvaluule kogudel. Eestlastel on kuvand endast kui loodusrahvast, kuid kui palju on selles tõtt ning milles see väljendub? Seda teemat uurin ajakirjanduse ja statistika kaudu. Vaatan millised moraalsed küsimused tekivad loomade aitamisega ning milline on inimese suhe loodusega. Millisel juhul peaksid inimesed aitama ning mille järgi hinnata abi vajalikkust. Sisu põhineb filosoofide kirjutatul ning enda mõtetel. Lisaks kirjutan praktilises osas valminud raamatu kontseptsioonist, valikute põhjendutest ning raamatu valmimise protsessist.

1. EESTLASED KUI LOODUSRAHVAS

Eestlastel on endist kuvand kui rahvast, kellel on loodusega tihe side. 2018 aasta keskkonnateadlikkuse uuringu kohaselt peab 58% Eesti inimestest ennast keskkonnateadlikuks (Turu uuringute AS, 2018). Selline kuvand pole ainult kuvand, mis on populaarne eestlaste endi seas, vaid sellist pilti proovitakse luua ka välismaailmale. Näiteks Brand Estonia ja Visit Estonia oluline müügiartikkel on looduslähedus ning puhas loodus. Milles väljendub eestlaste looduslähedus ning kui palju on selles tõtt?

1.1 Ajalugu

Esimesed inimesed Eesti aladel olid kütid ja korilased, kelle igapäevane elu oli tihedalt seotud looduse ja metsaga. Looduse tundmine ja mõistmine oli eluliselt vajalik. I aastatuhandel e.m.a. hakkas Eesti aladel levima maaviljelus. Sellega koos vähenes ka metsa roll siinsete elanike elus. See jäi kaugemaks ning muutus ka veidi hirmutavaks. (Viires, 1975: 8) Suhe inimese ja looduse vahel muutus oma olemuselt. Loodus ei olnud enam ainuke elatusallikas, kuid sellega pidi endiselt arvestama nii põldu harides kui ka tarbeesemete jaoks puitu hankides. Kuni 19. sajandini ei olnud metsa ja looduse kasutamine enamjaolt reguleeritud. Metsamajandamine käis vastavalt vajadusele ning metsa uuenemise eest ei hoolitsenud keegi. Alates 19. sajandist algas metsamajandamise üldisem reguleerimine Eesti aladel, sest tehased vajasisid järjest rohkem puitu ning seega ei saanud enam valimatult raiuda. (Viires, 1975: 14) Kuid ka see ei olnud loodushoid selle enda pärast, vaid eesmärgiga kaitsta oma huvisid. Tõsi on küll see, et eestlastel endil ei olnud sellel ajal sõnaõigust metsa kuidagi suuremas mahus kaitsta ning olude sunnil oli vaja leida endale elatusallikaid, milleks oli metsa röövmajandamine. (Viires, 1975) Seega ei olnud talupojad sellised looduse austajad ja armastajad, kes käisid metsas puid kallistamas ning suurest lugupidamisest allikal ohvreid toomas. Kui midagi sellist tehtigi, siis oli eesmärgiks midagi looduselt saada, kas head jahiõnne, head ilma või rikkalikku viljasaaki. Loodusel ei olnud nii olulist rolli sellepärast, et siinsed inimesed seda kuidagi

rohkem austasid. See tulenes pigem sellest, et loodus oli oluline elatusallikas ning ilma seda tundmata ei saanud inimesed Eestis hakkama.

Alles peale pärisorjuse lõppemist said eestlased oma maa peremeesteks, millega kaasnes ka vastutus oma maa ees ning tekkis vajadus ka selle hoidmiseks tuleviku heaks (Plath, 2008). Kuid suhtumise muutumine loodusesse ei tulnud ka nüüdki sellest, et kuskilt meenus Taara ja teised loodususundiga seotud müütilised tegelased ning tekkis suur austus looduse vastu. Nüüd, kui maa hakkas kuuluma eestlastele, tekkis puhtalt pragmaatiline vajadus loodust rohkem hoida sest sellest saadi otseselt ise kasu. Mets ja loodus ei olnud enam lihtsalt maa, mille harimisest ning kasutamisest sai peamiselt tulu mõisnik.

Kuvand eestlastest kui loodusrahvast sai alguse ärkamisajal, kui taheti luua eestlaste identiteeti. Nõukogude ajal on rahvuslik identiteet eriti olulisel kohal (Kaljundi 2019). Läänemeresoome identiteedi loomisel oli suur panus Lennart Meril ning tema teosel "Hõbevalge". Tänapäeval on seda loodusromantilist kuvandit süvendanud Valdur Mikita ja tema raamatud "Lingvistilise metsa" seeriast. Need raamatud kujutavad eestlast kui väga erilist rahvast, kelle side loodusega on oluliselt ürgsem ja sügavam kui ühelgi teisel rahvusel. Selliste kuvandite eesmärk on olnud rahvusliku identiteedi loomine ja eesti kultuuri kaitsmine võõrvõimu all. Selle jaoks oli see efektiivne meetod, kuid selle päritolu peaks mõistma.

1.2 Folkloor

Eestlaste suhtumist loodusesse peegeldavad ka folklooris säilinud lood, milles loodusel on suur osa. Marju Kõivupuu raamat "Loomad eestlaste elus ja folklooris" kirjeldab erinevate loomade rolli Eesti rahvapärimeses. Metsloomadega on seostatud nii positiivseid kui negatiivseid aspekte. Loomad võisid ühest küljest tekitada haigusi ning teisest küljest leiti loomadelt abi mitmete tõvede vastu. Näiteks usuti, et mitmed vead, mis olid lastel, tulenesid sellest, et ema oli raseduse ajal mõne looma peale ehmunud. Hundi peale ehmunud ema lapse pea ja käed värisesid, jäneseveega lapsel on jänesekurk ning kõõrdsilmad (Kõivupuu, 2017: 269). Loodusest ning eriti metsloomadest võis seega uskumuste järgi tuleneda palju probleeme ning tasus olla looduse suhtes ettevaatlik või lausa hirmul. Piiratud teadmised meditsiinist segunesid teadmatusega loodusest.

Loomadega oli seotud mitmeid uskumusi. Endeloomadena võisid nad ennustada viljasaaki ja ka inimeste tervist. Näiteks usuti, et kui põder tuli metsast välja lagedale, siis tähendas see ilmamuutust (Kõivupuu, 2017: 190). Selliste detailide märkamine ja seostamine näitas, et looduses toimuvat märgati ning sellised ended olid igapäevaelus üsna vajalikud, kuna elu keerles rohkem õues ja põllupidamise ümber. Kõik see näitab, et kokkupuude loodusega oli tavaline ning igapäevane. Ilma sellise olukorrata ei oleks ka loodusel nii suur roll inimeste igapäeva tegemistele. Ilmselt mõeldi loodusele ja tõlgendati teda oluliselt rohkem kui seda tehakse tänapäeval. Täna toimub suurem osa töö tegemisest siseruumides, transpordiks on auto või ühistransport ning seega ei olene inimeste elu nii palju looduskeskkonnast. Inimene on loonud endale kontrollituma keskkonna, kus on mugavam ning elu oleneb selles keskkonnas vähem looduskeskkonnast.

Kirjapandud folklooris esinevad tihti metsakuningas või metsahaldjad, kes hoolitsevad metsa eest ning nende lugude moraal on metsahoiu olulisus. Kas selline hoiak aga tulenes lihtsalt sellest, et tihti oli metsa minek ning jahipidamine keelatud mõisniku poolt? Selle näiteks on järgmine kirjapandud tekst Eesti folkloorist. "Metsavana Igas metsas olla oma metsakuningas või metsavana, kes selle üle olla ja seda valitseda. Kõik puud, taimed, lilled ja õied olla tema, kõik linnud, loomad ja putukad seisavad tema voli all. Kes eksida, seda nuhtlevat metsavana õnnetumalt. Ühel päeval jalutas keegi noormees suure laane ääres, püss seljas; ta näeb üht imeilusat kullasulgis lindu kuuse otsas lustlikult laulvat. "Maha, sa muidu kisendaja!" kõneles noormees, panni püssi palgele, pauk käis ja lind oligi maas. Ta võttis linnu ja panni sisse, astus siis jälle kuusemetsa alust mööda edasi. Kui noormees metsas ühe legendikule jõudis, nägi ta üht väga vanat mehikest enesele vastu tulevat. Temal oli kasetohust kübar peas, kuusekorba moodi kuued ja püksid, habe niisugune nagu hallid kuusesamlad. Et teda küll liigvanaks arvata võis, siiski paistis temast erkus, noorus ja elavus välja. Kui ta nooremehe ligidale oli jõudnud, panni vanakene käe sellele õla peale ja küsis: "Pojukene, mis asi ajas sind selle tuleriistaga siia metsa luusima!" Hirm ja häbi võitlesivad mõlemad noore mehe südames, viimaks võttis ta nõu kokku ja vastas: "Tullin muidugi naljaks metsa luusima ja meelt lahutama, sest igavus alati kodus olles on tülik." "Valetad!" ütles vanamees. "Tullid minu kuningriiki seda trüüstama." "Ei tulnud!" oli nooremehe poolt vastus. "Näidake oma jahitasku, siis näete küll, et seda salgate." Kõneles

vanakene ja võttis nooremehe kaelast jahitasku lahti, leidis aga sealt seest linnu. "Siin ta on, mida maha olete lasknud." Noormees läks näost punaseks nagu keedetud vähk, ei tulnud tal enam sõna huuletele, ta lei silmad enese ette maha ja ootas, mis nüüd temast saab. Pika vait olemise järel puudutas viimaks vanakene püssi ja ütles siis noorel mehel: "Et sina metsalauliku oled ära tapnud, siis olgu see sinule trahviks." Jsi kadus kui tuul. Noormees oli rõemus, et ta ilma trahvita vanamehe käest oli ära pääsenud. Ta tegi otsuseks püssiga mitte üht ainumat looma enam maha lasta, läks oma koduväljale ja laskis selle tühjaks. Peale paugu oli paksu suitsu, nii et see kõik ümberkaudseid kohti täitis. Ka noormees ei näinud paksu suitsu seest kus kaugele. Pea vähenes suits ja noormees ei näinudki sugugi. Ta oli pime. Metsavana oli teda tema üleannetuse pärast trahvinud." (Rehepapp, 2020)

Folkloor on peegeldus selle aja inimeste mõttelaadist ja eluolust. Kui loodusel ei oleks nii suurt rolli olnud, siis ei oleks ka rahvaluule täis selleteemalisi lugusid. Suhe loodusega oli mitmekülgne. Ühelt poolt otsiti loodusest abi, teiselt poolt jällegi kardeti teda. Hirm oli äraeksimise ees. Usuti et eksitajateks olid metsavaimud. "Haldjas tunti hallijase nimega ja nimelt metshaljas, mitte just kuri aga inimeste kimbutaja, kes inimese eksiteele viis, mets ja maakoht muutus võeraks - see oli haljase tegu." (Rehepapp, 2020)

Ühest küljest olid talupoja teadmised loodusest paremad, kui paljudel tänapäeval. Tunti erinevate taimede raviomadusi, millest annab tunnistus kogukas rahvapärimuse kogu HERBA. Samas tihti ei olnud neil teadmistel aga mingisugust reaalselt tõepõhja, vaid teadmised põhinesid ainult uskumustel. Näiteks usuti, et kadakamarjal on ravivad omadused sest sellel oli peal ristimärk (Viires, 1975). Kas aga uskumustel pärinev vale informatsioon näitab eestlaste looduskaugust või oli see vastupidi näide tihedast seosest loodusega ning püüe seda tõlgendada vastavalt võimalustele? Ilmselt viitab see sellele, et loodusega oli küll side tugev eluolude tõttu, kuid vähese hariduse tõttu põhinesid need teadmised mitte faktidel, vaid pelgalt oma tõlgendustel.

1.3 Tänapäev

Veel sada aastat tagasi oli eestlaste elu rohkem loodusega seotud kui see on seda praegu. 1922 a. elas Eesti rahvastikust 72,6% maapiirkonnas. 2016 a. rahvaloenduse andmete järgi elas linnas 68,5% rahvastikust (Turu uuringute AS, 2018). Vähem kui saja aastaga on olukord muutunud peaaegu vastupidiseks ning suurem osa inimesi elab keskkonnas, kus nad igapäevaselt loodusega kokku ei puutu. Seega ei ole ka teadmised loodusest eluks vajalikud ning on arusaadav, et inimene, kes elab Tallinnas ja satub metsa kord aastas, ei saa olla teadlik kõigest, mis toimub looduses. See aga ei vabanda mõtlematut käitumist. Mõistlik inimene, minnes uude riiki ei eelda, et seal räägitakse tema emakeelt ning käitatakse vastavalt tema kultuuri normidele. Samasuguse suhtumisega peaks minema ka metsa, sest see ei ole ainult kultuuri ja keele erinevus, vaid koht, kus kehtivad täiesti teised põhimõtted. Eestlased puutuvad loodusega ilmselt rohkem kokku kui paljud teised Euroopa rahvad, sest siin on loodus säilinud paremini, kui paljudes teistes riikides. Eesti territooriumist on metsamaad 51,4% (Turu uuringute AS, 2018). Madal asustustihedus ning suhteliselt suur metsamaa protsent tingib inimeste tihedama kokkupuute loodusega. Mis aga ei näita endiselt kuidagi seda, et eestlased oleksid loodusega kuidagi sügavamalt seotud võrreldes teiste rahvastega.

Kuid kui palju looduskaugemaks on tänapäeva inimene jäänud võrreldes talupojaga 100 aastat tagasi? Tihe side loodusega ei tulenenud nii palju sügavast austusest looduse vastu nagu seda võib täheldada mitmete loodusrahvaste puhul, vaid see oli tingitud pigem olukorrast. Suhe loodusega ei olnud nii rahvusromantiline nagu seda tihti kujutatakse, kus talupoeg palub igalt puult vabandust enne selle maha raiumist ning käiakse hiies loodusele ohvreid toomas. Suur osa talupoja kombestikust ning maagilistest talitustest keerles ümber talupidamise ning selle kaitsemisel looduse eest. Alustades huntide karjast eemale peletamisega ning lõpetades põllu viljakuse parandamisega maagia abil. Seega oli suhe loodusega pigem pragmaatiline ja prooviti end selle eest kaitsta. Mikk Pärnits väidab "... müüt eestlastest kui loodusrahvast, kuid eestlased on olnud orjarahvas, kes sunniviisil looduses ja vaesuses elanud. Eestlane pole korilane, vaid põllumajanduslikku meelt suguharu. Selleks on vaja looduse käest highi ja verrega välja võidelda maalapp, sealsed loomad hävitada ja mets ära kasutada." (Pärnits, 2020)

Mida tähendab olla loodusrahvas? Võiks arvata et rahvas, kellel on loodusega tugevam side ning mõistmine. Eestlased aga on väheteadlikud oma loodusega seotud probleemidest. Ainult 9% küsitletud inimestest peab Eesti keskkonnaseisundit halvaks ning peamisteks probleemideks on mere puhtus ning metsade halb majandamine. Eesti inimeste jaoks on peamine tegevus, millega proovitakse keskkonda hoida, prügi sorteerimine. Oluliseks ei peeta enda tarbimise vähendamist ega Eesti elektritootmise jätkusuutmatust ning mõju keskkonnale (Turu uuringute AS, 2018).

Kes on aga sellisel juhul loodusrahvas, kui eestlased seda ei ole? Eesti Entsüklopeedia definitsiooni järgi on loodusrahvad - "ühiskonna ja majanduse arengult ürgkogukonna tasemel elavad algelise kultuuriga rahvad, kes sõltuvad elatusvahendite hankimisel tugevasti looduslikust keskkonnast" (Eesti Entsüklopeedia, 1990). Etnoloog Aimar Ventsel ütles oma artiklis: "Mõiste «loodusrahvad» on omaette väljamõeldis, 18. ja 19. sajandi romantiliste tugitoolifilosoofide leiutis. Kuna aga antud väite esitajad näivad panevat eestlasi boreaalsete metsarahvaste kilda, siis ma ütlen, et Masingut on tervistav lugeda, aga tegelikkus on ikka väga teine. Lühidalt, ökoloogiline mõtlemine ja metsarahvad on teineteisest ikka väga kaugel." (Ventsel, 2017) Inimesed on ikkagi praktilise meelega ning omakasu peal väljas. Selliseid romantiseeritud loodusrahvaid, kes loodusega igaveses harmoonias elavad ning selle vastu piiritut austust tunnevad, ei eksisteeri. Selline suhtumine tuleneb pigem vajadusest, sest tõelise loodusrahva puhul sõltub nende elu loodusest hangitavatest elatusvahenditest. Niipea, kui aga tekib võimalus kuidagi paremini elada looduse arvelt, siis seda ka tehakse.

2. MORAALSELT

ÕIGE

KÄITUMINE

METSLOOMADEGA

Õige otsuse tegemine ei pruugi olla alati nii lihtne kui pealtnäha paistab. Inimeste esimene reaktsiooni on tihti pealtnäha hädas olevale loomale appi tõttamine, sest see tundub loomulik. Uuringud on näidanud, et inimesed kasutavad loogikat, et lahendada teatud ühte sorti moraalseid probleeme, teist sorti moraalseid probleeme lahendavad nad intuitsioon abil (Cushman 2006). Hädas olev loom on ilmselt üks neist probleemidest, mida enamus inimesi lahendaks tunde põhjal. Millised on aga moraalsed argumendid ühe või teise käitumise kasuks? Selleks et neile küsimustele vastata, peab leidma vastuse aga mitmele teisele küsimusele. “See kuidas, me loodusest mõtleme, nagu ka kõige muuga, ütleb midagi meie intellektuaalse ja kultuurilise tausta kohta. Me ei ole täiesti ratsionaalsed olendid, seega ei ole meie perspektiiv neutraalne” (Belshaw, 2001).

2.1 Kas inimene on osa loodusest?

Keskkonnateadlikkuse uuringu kohaselt ei pea 60% küsitatud inimestest ennast liigina ülimuslikuks. 30% küsitluteest aga arvas, et inimeste huvid on prioriteetsemad kui teiste liikide omad (Turu uuringute AS, 2018). Millel põhineb arvamus, et inimene on kuidagi kõrgemal ülejäänud loodusest? Anatoomia ja füsioloogia seisukohast on inimesed sama palju osa loodusest kui iga teine imetaja. Samuti ei ole inimene loodud kuidagi kõrgema jõu poolt, vaid on jõudnud oma positsioonile evolutsiooni kaudu nagu kõik teised olendid.

Mis võiks inimesi sellisel juhul loodusest eristada? Kas selleks on moraaltunnetus? Inimeste moraalne süsteem, mis erineb üldisest looduslikust valikust, põhineb aga inimese vaatepunktil. Süsteem, mille põhjal inimene ennast loodusest kõrgemal tõstab, ei ole objektiivne. Enda kõrgemale asetamine, põhinedes enda loodud süsteemil, ei saa olla tõsiseltvõetav. Inimene ei ole loodusest kõrgemal, kuid samuti ei ole inimene ka sellest madalamal. Inimesed on ennast küll suutnud eraldada teatud tasemeni, kuid inimesed on endiselt osa loodusest, seega ei saa neid täielikult kogu süsteemist välja lõigata ning

tõmmata piiri loodusliku ja inimliku vahel. Seega peab arvestama ka inimeste arusaamade ja põhimõtetega. Kui moraalitunnetus seaks inimesed kõrgemale kogu ülejäänud loodusest, siis olles kõrgemal positsioonil, tekiks inimestel ka kohustus aidata endast madalamal olevaid. Seega isegi kui inimesed oleksid loomadest ülimuslikumad, ei oleks see vabandus moraalsetest kohustustest kõrvale hoidmiseks.

2.2 Moraalselt õige käitumine

Paljudele inimestele tundub moraalselt õige aidata, olukorras kus nõrgem on hädas. Kui lähtuda utilitarismist, siis peaks inimene käituma nii, et põhjustada kõige vähem kannatusi ning kedagi ei tohiks aidamise läbi diskrimineerida olenemata soost, nahavärvist või muudest tunnustest (Mill, 2001). Seega, kui inimene ei ole loodusest kõrgemal, siis peaks see põhimõtte kehtima ka loomadele hoolimata liigist. Nii karu, sipelgas, tigu, karihiir kui ka koer ja kass peaksid sellest lähtudes olema võrdsel kohal. Millisel juhul aga vajab loom abi? Kui inimene käitub intuitsiooni põhjal ning näeb olukorda vaid oma vaatepunktist ega arvesta loomade teistsuguste vajadustega, siis tekib siin ilmselge konflikt. Mis oleks aga parameeter, mille järgi saaks inimestele loomade vaatepunkt selgeks teha?

2.3 Valu

Millest lähtuda, kui inimeste moraalsete tõekspidamiste ja loodusliku korra vahel on konflikt? Valu on negatiivne kogemus ning mida vähem seda on, seda parem indiviidile (Belshaw, 2001; 94). Seega võib lähtuda sellest, et valu tekitamist tuleks vältida nii loomade kui ka inimeste puhul. Sellest lähtudes peaks vigastatud metslooma aitama, kui vastupidine tegevus tekitaks talle rohkem valu. Kuid kas inimestel on kohustus või õigus looduse kulgu sekkuda isegi kui sekkumine tekitab rohkem kannatusi looma jaoks? Kanti sõnul ei ole inimestel loomade ees otsesid kohustusi, sest loomadel puudub eneseteadvus. Loomad on ainult vahend inimese tahtmise saavutamiseks. Inimesel on kohus teiste inimeste ees ja sellel põhjusel peaks inimene ka loomadest hoolima, sest kui inimene käitub loomaga julmalt, kandub see üle ka inimestega käitumisele (Kant, 1997). Selline suhtumine aga eeldaks et inimene on kuidagi kõrgemal loomadest, mis ei ole aga kuidagi põhjendatud.

Eesti loomakaitseseaduse järgi on lubamatu teha midagi, mis viib looma hukkamiseni, vigastamiseni, või talle valu ning füüsiliste ja vaimsete kannatuste põhjustamiseni. Selle hulgas on välja toodud ka looma hülgamine või abitusse seisundisse jätmine (Loomakaitseseadus, 2000). Seega, seaduse järgi peaksid inimesed aitama looma, kuid nii et aitamine ei põhjustaks kannatusi

Inimene peaks looma aitama, mis omakorda tähendab tõsisema vigastuse puhul looma tema loomulikust keskkonnast ära viimist. Lee sõnul on loomad võimalik veel päeva jooksul tagasi loodusesse viia, aga kui ta on juba sealt eemal viibinud päevi, siis ei ole see enam võimalik ning loom tuleb inimeste juures üles kasvatada (Narusk, 2016). Mis on sellise looma jaoks kõige parem lahendus? Kas oma naturaalsest keskkonnast ära toomine ning vangistuses üleskasvatamine, mis põhjustab loomale vähem kannatusi, või tema mitte aitamine selles olukorras?

Kui vaadata olukorda laiemas pildis, siis ei pruugi vigase või hüljatud looma aitamine olla õige tegu, sest see oleks looduslikku valikusse sekkumine ning liigi geenide rikkumine nõrga indiviidi aitamisega tehislikult. Inimene on küll osa loodusest, aga inimese asi pole sekkuda iga liigi käekäiku, kui see ei ole otseselt põhjustatud inimtegevusest. Kui inimene on osa loodusest, kas siis peaksid ka inimtegevuse tõttu välja surevad liigid jätma kõrvale, sest nad ei suuda antud olukorraga kohaneda? Liikide mitmekesisus on aga inimeste jaoks oluline. See aitab säilida looduslikel süsteemidel, millest saavad ka inimesed kasu erinevatel viisidel. Järelikult on see puhtalt inimeste endi huvides, et säilitada looduslikku mitmekesisust.

Loodusest hoolimiseks võib olla inimestel erinevaid põhjuseid. On nii esteetilisi kui ka eetilisi-moraalseid. Kuid on ka puhtalt materiaalseid ja pragmaatilisi põhjuseid. Inimesed on osa ökosüsteemist ning on terve hulk hüvesid, mida loodus inimestele pakub, kuid mida tihti ei märgata. Toimivad ökosüsteemid hoiavad ära looduskatastroofe. Näiteks 1/3 maailma teravilja toodangust sõltub loomadest, peamiselt putukatest. Ookeanides elav plankton ei tooda ainult inimestele eluks vajalikku hapnikku, vaid seob ka süsinikdioksiidi (Balmford, 2014, 17).

2.4 Inimeste suhtumine

2016 a. saatis ajalehele Lääne Elu kirja Leili Suits, kes kirjeldas kohtumist mao ja kärnkonnaga. Oma jutu järgi päästis ta kärnkonna ja nastiku, tõmmates konna nastiku lõugade vahelt välja (Narusk, 2016). Interneti väljaandes saab lugeda lugejate kommentaare. Need on väga erinevad. Mõned kiidavad julget ja inimlikku tegu, astudes vastu vägivallale. Mitmed näevad antud olukorras inimeste kaugenemist loodusest. Suurem osa aga peab tegu rumaluseks ja asjatuks sekkumiseks looduse loomulikku käiku. Antud olukorda kommenteeris ka zoosemiootik Aleksei Turovski. Tema sõnul oli tegemist lubamatu teoga ning tõenäoliselt hukub konn saadud vigastustest ning samal ajal jääb ka nastik söömata (Kann, 2016).

Kommentaaridest jääb mulje, et suurem osa inimesi peab valeks loodusesse sekkumist, vähemalt antud olukorras. Igakevadised on juhtumid, kus inimesed toovad metsast koju loomapoegi sooviga neid aidata. Tulemuseks on tihti see, et näiliselt abitud loomalast ei ole enam võimalik loodusesse tagasi rehabiliteerida ning ta peab kogu oma ülejäänud elu veetma vangistuses või ei ela ta üldse üle oma loomulikust keskkonnast eraldamist.

Milline võiks olla looma elu eesmärk? Kas see on oma geenide edasi andmine? Kas see on elada oma elu kõige vähemate kannatustega? Kui neist esimene, siis vangistuses see tõenäoliselt võimalik ei ole. Kui aga elada kõige vähemate kannatustega, siis kas kannatusi on kõige vähem vangistuses? Ühest küljest on sellises inimese poolt loodud keskkonnas oleval loomal olemas toit ning ta ei pea muretsema kiskjate pärast. Teisest küljest ei saa ta elada normaalset elu ning panustada oma liigi jätkumisse. Kõige parem oleks loomale elada oma loomulikus naturaalses keskkonnas, kus ta saab teha just seda, mis on talle loomulik.

Keskmisel inimesel ei ole teadmisi, kuidas hinnata looma olukorda. Kas loom on vanemate poolt maha jäetud või on tegemist lihtsalt noorloomaga, kes alustab iseseisvat elu. Eriti palju tekib selliseid olukordi kevadel, kui loomad on alles noored ning pesades või hiliskevadel ning suve algul, kui loomad alustavad iseseisvat elu. Tihti näivad loomad just selles eas eriti abitud välja, sest teevad oma esimesi samme iseseisvalt, kuid tegelikult on nad endiselt oma vanemate järelevalve all. Seega peaks tavaline inimene jätma sellise olukorra hindamise professionaalidele, kes mõistavad looma ellujäämise võimalusi ja seda

kas ta üldse vajab abi. Sealt edasi tulenevad moraalsed küsimused aga vajavad arutamist ning sõltuvad suuresti sellest, mida inimesed oluliseks ja väärtuslikuks peavad. Oluline on siinkohal aga mitte lähtuda inimeste arusaamadest, vaid proovida mõista looma olukorda, seda mis on just talle parim olenevalt tema vajadustest, mitte inimeste moraalireeglitest, mis on tihti konfliktis looduse reeglitega. Mitte selle pärast, et inimene oleks kuidagi loodusest kõrgemal. Probleem tuleneb inimeste loodud keskkonna ja loodusliku keskkonna erinevustest.

3. LÕPUTÖÖ PRAKTILINE OSA

Lõputöö praktilises osas disainisin ja kõitsin autoriraamatu “Found & Lost”. Raamat koosneb 42 leheküljest, millest 36 trükkisin tindiprinteriga 170g/m² paberile ning kuus lehekülge on kiletatud objektid ja tekst. Raamatu keskseks ideeks on kümme erinevat teost, mis imiteerivad plakateid. Raamatu kõitsin kopti stiilis. Illustratsioonid on kombinatsioonid fotodest, tuššijoonistustest, käsitsi kirjutatud tüpograafiast ja 3D elementidest. Raamatu kaaned (Joonis 1) valmistasin ilmastiku käes kahjustunud vineerist, millele on klambripüstoliga kinnitatud paberile trükitud illustratsioon.

Joonis 1: Raamatu kaaned

3.1 Kontseptsioon

Raamatu kontseptsiooniks on inimeste ja metsloomade vaheline suhe tänapäeval. Nagu eelnevast lõputöö kirjalikust osast selgus, siis on inimeste loodusteadmised suhteliselt kesised ning situatsiooni õige hindamine keeruline. Samas ei saa inimestelt eeldada teadmiste omamist, mis pole nende eluks ilmtingimata vajalikud. Seega annab raamat edasi inimeste ja loomade erineva perspektiivi probleemile.

Teema valikul lähtusin sellest, et see ei oleks juba sadu kordi läbi uuritud ja et selle minupoolsest käsitlemisest võiks midagi muutuda paremaks. Oluline on minu enda huvi ja kokkupuude antud teemaga. Kuna kevad oli lähenemas, siis meenusid kevadised juhtumid, kus inimesed viivad metsast metsloomi koju. Probleem ei ole küll tohutult laiahaardeline, kuid on samas probleemne teema, mille lahendamine ei tulene suurtest keskkonnaprobleemidest, majandusest või poliitikast. See probleem on pigem üksikisiku keskne ning on piiratud teadmiste tagajärg. See on ka teema, mida saab edukalt käsitleda kunsti kaudu.

Meediumiks valisin autoriraamatu, sest see sobib hästi kontseptsiooni edasi andmiseks. Raamat on interaktiivne meedium, millega lugeja saab suhestuda paremini kui mõne teise meediumiga mida peab vaatama distantsilt või ekraanilt. Raamatus lehtede keeramine annab vaatajale võimaluse kogeda teost täpselt sellises tempos ning viisil nagu ta ise tahab. Raamatu eesmärgiks on vaatajale teistsuguse perspektiivi andmine. Seda on parem teha isiklikuma lähenemise kaudu, milleks on raamat. Seda vaadatakse tavaliselt üksinda või kahekesi, mis annab personaalsema kogemuse. Lisaks nägemismeelele kogetakse raamatut ka kompimismeele kaudu ning see muudab raamatu kui meediumi veel mõjusamaks. Paralleele saab tuua ka raamatu kätte võtmise ning looma metsast toomisega. Võttes kätte raamatu, võtab inimene selle eest vastutuse. Samuti nagu metsast looma üleskorjamisega. Raamatu muudab veel interaktiivsemaks plakatitel kasutatud telefoninumber, millele on võimalik helistada ning mis võtab automaatselt vastu. Helistaja kuuleb metsa helisi.

Üks põhjustest, miks inimesed metsloomi koju toovad on loomadele oma inimlike tunnete ülekandmine ning vähene teadmine loodusest. Raamatus rõhun sellisele loomade inimlikustamisele veel rohkem. Mida teevad inimesed, kui neile keegi oluline on kaduma läinud? Tihti on selleks käepäraste vahenditega plakati loomine ning selle oma keskkonda ülespanemine. Raamatus on kümme erinevat plakatilaadset teost kümne erineva loomaga (edaspidi plakat). Plakatid kujundasid naiivses stiilis, mis on enamjaolt sellistele plakatitele omane. Samuti rõhub selline stiil inimeste lihtsameelsele ja mustvalgele suhtumisele. Plakatid on kõik natukene erinevas stiilis ja on inspireeritud inimeste poolt üles pandud plakatitest, mida ma olen tänavapildis näinud (Lisa 1) ning Ian Philipsi raamatus "Lost: Lost and Found Pet Posters from Around the World" näinud (Lisa 1).

Keskkonna loomiseks on plakatid lehel kõrvuti puu tekstuuridega et luua tunne looduskeskkonnast. Tekstuuri ja plakati vahel on leht kiletatud objektidega. Selline läbipaistev leht annab võimaluse näha teisel lehel olevat plakati. Reaalsed loodusest pärit objektid muudavad raamatu orgaanilisemaks ning rõhuvad looma perspektiivitule olukorrale. Samas on need kõik kiletatud väga tehnikult ning inimlikult. Lisaks objektidele on kiletatud ka ajalehtedest pärit pealkirjad, milles kirjeldatakse olukordi, kus inimesed on loomadega kokku puutunud. Ühest küljest annavad pealkirjad edasi inimeste nägemust olukorrast, teisest küljest loomadega seotud esemed viitavad loomade perspektiividele antud olukordades.

Plakatile järgneval kahel lehel on lühikesed tekstid väheste visuaalidega, et raamatu rütm ei muutuks väga intensiivseks. Keith A. Smithi sõnul loob raamatu rütmi domineerivate ning alluvate piltide koos kasutamine. Ainult tugevate visuaalide kasutamine kaotaks raamatust vahelduse ning koguteos muutuks üksluiseks (Smith, 1994; 147). Neil lehtedel on tekstid, mis suunavad lugejaid mõtlema, milline on õige käitumine loomadega ning milliseid moraalseid otsuseid tuleb teha sellistes olukordades. Visuaalid neil lehtedel on 3D mudelid loomadest, mis on väga ebaloomulikud. Nende eesmärgiks on rõhuda nende lehekülgede vastandumist eelmistele oma moonutatud inimliku vaatepunktiga loomadest. Kui plakatid ja loodusobjektid näitasid olukorda loomade vaatepunktist, siis 3D loomad on inimlik tõlgendus neist.

Raamatu keskel on suur lahti volditav plakat, mis rõhutab kogu raamatu keskset ideed, et metslooma koht on looduses. Selles on ühendatud nii loomapostrite element kui ka 3D mudelid, et luua üks keskne ning mõlemaid vaatenurki kokkuvõttev idee. Peale suurt plakati jätkub raamat samasuguse rütmiga kuni raamatu lõpuni. Kui raamatu lugejal oli alguses võimalik tõlgendada ise raamatu ideed, siis pärast suurt postrit, mis võtab kogu raamatu kokku, saab lugeja kogeda järgnevaid lehekülgi teadmise, et loomade jaoks on kõige parem koht metsas ning inimeste sekkumine on üldjuhul ebavajalik.

3.1.1 Materjalid

Raamatu puhul on materjalide valik eriti oluline, sest see peab vastu pidama käsitlemisele erinevate lugejate poolt. Samuti mängib materjal raamatu puhul olulist rolli, sest see mõjutab raamatu kogemise puhul olulist kompimismeelt. Esimese tunde raamatu kätte võtmisel annavad raamatu kaaned. Ilmastiku mõjul halliks muutunud vineer, mis on klambreid täis. Vineeri külge on klammerdatud poster, millel on raamatu pealkiri ja autori nimi ning illustratsioon. Selline materjal võib tekitada natuke vastumeelsust ja ebakindlust, mis on tihti emotsioon, mida inimesed kogevad seoses loodusega. Samas on plakateid täis pikitud vineer linnatänaval küllaltki tavaline vaatepilt ning seega mitte midagi uut linnaelanikele.

Raamat on trükitud kollakale paksemale paberile. Eesmärgiks on imiteerida ilmastiku käes seisnud postreid. Kollakas ja paksem paber tundub naturaalsem ning see rõhutab raamatu looduslikumat poolt ning vastandub ebameeldivalt libedatele ning väga tehislিকেle kilest vahelehtedele. Plakatisesse on tehtud sisselõiked et telefoninumber oleks ära rebitav, see võib aga põhjustada lehtede rebenemist. Seega on paksema paberi kasutamine kindlam ja rebenemise tõenäosus väiksem. Samuti on plastikust vahelehed ebauhtlased. Paksem paber hoiab ära lehtede kortsumise.

Looduslikud objektid on kiletatuna väga tehislikud ning kommertslikud. Samal ajal on need objektid ise väga tekstuuri rikkad, kuid neid ei ole võimalik katsuda. Inimlikustatud asjad muutuvad küll vähem eemaletõukavaks nagu näiteks kitse lõualuu, mida palja käega paljud ei tahaks katsudagi aga nad kaotavad oma olemusest palju, olles mähitud millessegi, mis muudab nad inimestele vastuvõetavamaks.

3.2 Eesmärk

Raamatu eesmärgiks on panna lugeja mõtlema probleemide üle, mis tekivad seoses metsloomade ellu sekkumisega pakkudes teistsugust lahendust probleemile. Mõte on mitte suhtuda olukorda ainult inimesekeskselt, vaid näha laiemat pilti. Antud teema on täis moraalselt keerulisi küsimusi ning ühtse vastuseni jõudmine ei ole lihtne. Seega peaks iga inimene selle probleemi enda jaoks lahti mõtestama ning jõudma järeldusele, milline on

õige käitumine antud olukorras. Raamat annabki selleks võimaluse visuaalide ning lühikeste suunavate tekstide kaudu.

Autoriraamatu loomine oli motiveeritud minu isiklikust kokkupuutest loodusega. Ma kasvasin üles metsatalus ning elasin seal 16 aastat kuni tuli õpingute jätkamiseks kolida linna, kuid looduses käimine on endiselt tavaline. Ma märkasin linnas väga erinevat suhtumist loodusesse ning tihti üldteadmiste puudumist. Loodus on linnas paljude inimeste jaoks midagi muust elust väga kauget kuhu minnakse ajutiselt ja tuntakse ennast võõrana, aga ei minda mitte kunagi nagu kodusesse kohta. Tihti küsitakse küsimusi nagu: “Kas sa ei karda metsloomi? Kas sa ei karda, et puu peale kukub? Kas sa ära ei eksi metsas?” Sellised küsimused tunduvad alguses väga naeruväärsed. Sarnane olukord peegeldub ka ajakirjanduses. Kevaditi on tavalised juhtumid, kus inimesed puutuvad kokku metsloomadega, kuid käituvad väga valesti ning põhjustavad rohkem probleeme kui aitavad. Nii jääbki mulje, et inimesed on küllatki teadmatud looduses toimuvast ning see põhjustab tahtmatut kahju mitte ainult loodusele, vaid ka inimestele. Kogu olukord on Eestis konfliktne, sest ühest küljest on eestlastel endal arusaam kui suurest loodusrahvast. Kõigil on maal suvila või vähemalt mõni vanavanem. Inimesed peavad ennast kuidagi paremaks kogu ülejäänud maailmast oma loodusläheduse tõttu. Kuigi nagu selgub, siis tihti on see pilt ainult näiline ning loodusest ei teata just palju. Sellest kõigest tekkiski tahtmine antud teemat käsitleda kunstiteose kaudu, et juhtida tähelepanu sellele probleemile ning ärgitada inimesi kaasa mõtlema.

3.3 Tööprotsess

Tööprotsess algas minu enda jaoks olulise teema leidmisega, mis oleks relevantne ning mille vastu on mul endal huvi. Metsloomade kojutoomine on just selline teema ning kuna lõputöö valmib kevadel, siis ka hästi ajastatud.

Järgmiseks sammuks oli teema uurimine. Lugesin selle kohaseid artikleid ning suhtlesin Keskkonnaministeeriumi töötajaga sellel teemal. Selgus, et tegemist on tõesti olulise teemaga, mis ei saa piisavalt tähelepanu ning mitmed sellega seotud inimesed on väljendanud vajadust inimesi harida antud teemal (Narusk, 2016).

Esimeseks ideeks oli plakatite loomine, mis oleksid tehtud justkui metsloomade poolt. Ainult plakatid aga ei oleks andnud seda ideed nii hästi edasi ning nende esitamine terviklikuna ei oleks olnud väga efektiivne. Selliste plakatite puhul on olulisem kontseptsioon kui nende plakati formaat. Seega oligi lahenduseks raamat, mis teeks võimalikuks kogu teos üheks tervikuks siduda ning lisada elemente, mis probleemi rohkem esile toovad.

Praktilist tööd alustasin plakatite disainimisega. Nende visuaalide aluseks on kadunud koduloomade plakatid nii Tartu tänavapildist kui ka Ian Philipsi raamatust (Philips, 2002) (Lisa 1). Kõige keerulisem oli järgida naiivset joonistuse stiili. Proovisin jäljendada inimeste joonistusi, kuid hakkasin automaatselt stiliseerima ja tulemuseks ei olnud loomulikult naiivsed joonistused. Lahenduseks leidsin kopeerpaberi ja foto kasutamise. Kasutasin tühja pastakat, joonistasin foto piirjooned läbi kopeerpaberi joonistuspaperile. Selline meetod aitas looma silueti paika panna. Seejärel võtsin eeskujuks kopeerpaberi joonistuse, joonistasin kujutised silma järgi tušši ja pintsliga uuesti, kasutades selleks mitte dominantset kätt. Seda meetodit kordasin nii kaua kuni sain piisavalt naiivse tulemuse, mille puhul oli loom veel ära tuntav. Kokku tegin kümme erinevat looma, millest kasutusse läks neli (Joonis 2).

Joonis 2: Erinevad illustratsiooni katsetused

Plakatite puhul tegin kõik struktuurilt erinevad kuid stiililiselt piisavalt sarnased, et raamat püsiks tevikuna. Selleks kasutasin samu elemente: käsitsi kirjutatud tekste, ebatäpselt välja lõigatud fotosid mille rasteriseerisin, digitaalseid tekste ning eelpool mainitud illustratsioone. Illustratsioonides ja kujunduses proovisin jäljendada disainialaste teadmisteta inimeste plakateid, jäädes samas hea maitse juurde (Joonis 3). Plakatite jaoks oli vaja ka telefoninumbrit, mida neil kasutada. Selleks ostsin kõnekaardi ning kasutasin seda numbrit, et hiljem oleks võimalik kõnepost üles seada.

Joonis 3: Käsitsi joonistatud plakati osad

Peale plakatite tegemist planeerisin raamatu ülejäänud osad, mis toetaksid valmis olevaid teoseid ning kommuniqueeriks antud teemat viisil, mis ei kritiseeriks liialt lugejat vaid julgustaks neid ise sellel teemal kaasa mõtlema. Raamatu puhul on oluline kuidas lehed üksteise järel paigutuvad, milline on lugemise järjekord ning kuidas kujuneb raamatu rütm. Raamatute keskmeks on plakatid ja seega oli kõige mõtekam nende kõrvale paigutada midagi neutraalselt. Antud juhul fotod puukoore tekstuurist, et plakatid oleks justkui metsa üles pandud ning seega rõhutaks veel ideed sellest, et need on loomade poolt

tehtud. Fotod puudest on minu enda poolt tehtud ning puuliigid valisin vastavalt plakatil oleva looma elukohale.

Kuna tegemist on autori raamatuga, siis soovisin sellist meediumit maksimaalselt ära kasutada, et mitte teha lihtsalt raamatut, mida võiks suurtes kogustes trükkida, vaid midagi mis oleks unikaalne ning annaks kontseptsiooni hästi edasi. Plaan oli kasutada ajalehtedest leitud huvitavaid pealkirjasid juhtumite kohta, kus inimesed ja metsloomad on kokku puutunud. Selleks et need oleksid otseses seoses postritega, sai parimaks lahenduseks kasutada läbipaistvat materjali, millele pealkirjad lisada. Nii moodustavad pealkirjad ja postrid ühe terviku, mida saab muuta keerates lehte. Ainult pealkirjad kiletatud lehtedel oleksid olnud liiga tehnilikud ning inimesekesksed. Selleks et tuua raamatusse rohkem loodust ning emotsionaalset seost loodusega, lisasin pealkirjadele ka objektid otse loodusest. Kuuele plakatile, millel on põhifookus, lisasin kilelehed pealkirjade ja objektidega (Joonis 4).

Joonis 4: Kiletatud objektid

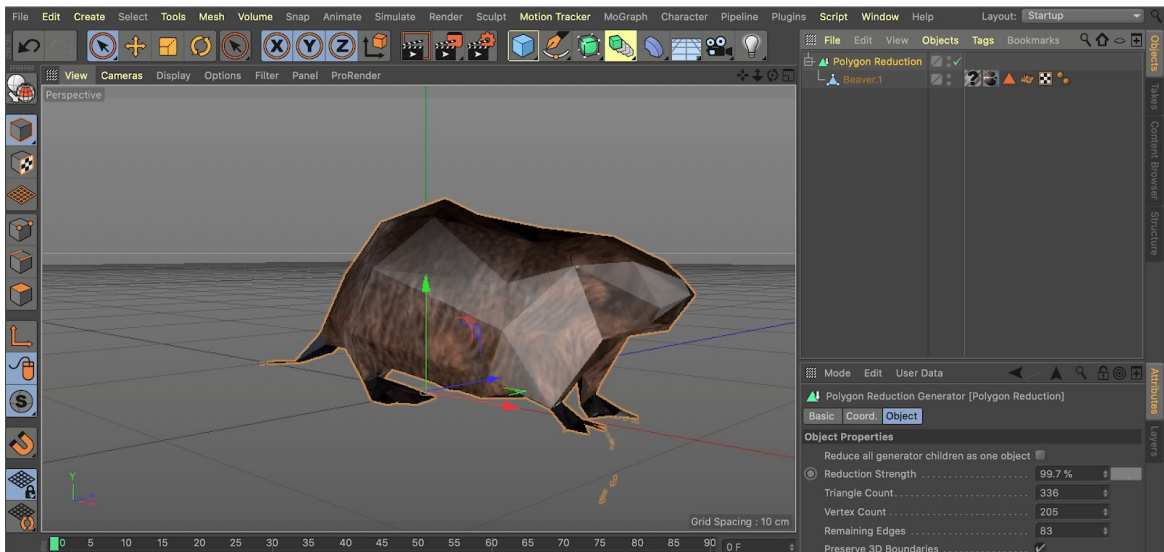
Raamatus kasutatud objektid on kõik minu poolt metsast leitud. Raamatus on objektidel ja vastaval plakatil alati seos. Objektid on kas otseselt osa plakatil olevast loomast, nagu

näiteks rebase lõualuu, või on seotud looma tegevuse ning keskkonnaga. Näiteks kala soomused hülge plakati juures või kopra näritud oksad vastava plakati juures. Nende eesmärk on tuua inimesele lähemale loodust ning näha asju läbi kilelehe ehk läbi looma pespektiivi.

Vahelehed on tehtud lamineerimiskiledest. Nende sisse paigutasin objektid ja pealkirjad ning seejärel sulatasin kuumapuhuriga kiled kokku. Alustuseks tuli teha mitu proovi, sest liiga paks kile ei vorminud ennast hästi reljeefsete objektide ümber ning liigne kuumus sulatas kilesse augud.

Selleks et raamatu idee veel selgemalt välja tuleks, plaanisin raamatu keskele suure lahtivolditava postri, mis võtaks kogu idee kokku. Suure plakait disainisin kasutades samu elemente mis teistel plakatitel ning ülejäänud raamatus, kuid kujunduse poolest erineb see teistest plakatitest. Põhjuseks on see, et vastanduda ja võtta kokku inimeste ning loomade vahelise probleemi olemus.

Peale seda oli raamatu kõige olulisem ja mõjuvam osa valmis. Järgmiseks tuli lahendada postritele järgnevad leheküljed. Selleks, et raamat ei muutuks liiga üksluiseks ning säiliks rütm intensiivsete visuaalide ning vähem dominantsete vahel kujundasin need suhteliselt minimaalsed. Illustratsioonidena kasutasin tasuta 3D mudeleid, mida modifitseerisin vastavalt vajadusele. Muutsin neid lihtsamaks ning lisasin tekstuuri neile, millel see puudus. 3D ilustratsioonid vastanduvad looduslikule ning loomade poolsele perspektiivile, mis on eelmistel lehekülgedel. Ebarealistlik 3D mudel on hea metafooriks inimeste arusaamadele loodusest (Joonis 5). Illustratsioonid illustreerivad tekste, mille kirjutasin mõttega suunata vaatajat mõtlema loomadega seotud probleemide üle ja ise leidma vastuseid. Tegemist on moraalselt keeruliste küsimustega, millele ei ole alati lihtsat vastust ning vastused põhinevad sellel, millised on inimese moraalsed väärtused.

Joonis 5: 3D mudeli modifitseerimine

Viimasena kujundas ja kirjutas raamatu sissejuhatuse, mis selgitaks raamatu ideed kuid ei ütleks lugejale otse, mida ta mõtlema peab. Illustratsioonidena kasutasin puid. Sissejuhatuse kujundas nii, et tekst seostuks loodusega ning tekitaks tunde nagu sisenetakse metsa ning seal algab jalutuskäik loodusesse.

Raamatu köitmisel katsetasin algul rõngasköitmist, kuid tulemus ei olnud selline nagu soovisin. Lehed jäid nihkesse ja raamatu seljast jäid välja köitmise metallrõngad, mis ei sobinud üldise visuaaliga. Seega kasutasin köitmiseks kopti köitmist, mis võimaldab siduda vineerist kaaned kokku raamatu lehtedega. Selleks, et saaks kokku köita ka üksikud plastiklehed, kombineerisin kopti köitmist üksiklehtede köitmisvõtetega. Kuna plastiklehed ja kaaned on rasked, kasutasin jämedat niiti et lehed ei rebeneks ning kaaned ei tuleks lahti. Raamatu selja jätsin lahtiseks, mis sobib raamatu üldise robustse stiiliga. Raamatust valmis ka tuvustav video, mida on võimalik näha: <https://vimeo.com/423617931>

KOKKUVÕTE

Eestlased on olude sunnil loodusega alati seotud olnud. Alates esimestest inimestest kes siia maale jõudsid ning kelle elu olenes täielikult loodusest, kuni talupojani, kes ellujäämiseks pidi alati loodusega arvestama. Lõpetades tänapäeva eestlastega, kellest paljud peavad ennast loodusega tihedalt seotuks ning loodusrahvaks. Tegelikkus on aga see et sellist romantilist loodusrahvast, kes on loodusega harmoonias, nagu seda kujutatakse paljudes eesti autorite teostes, tegelikult ei eksisteeri. See on välja mõeldud kontseptsioon, mis oli vajalik eestlaste identiteedi säilitamiseks võõrvõimu all ning sai alguse alles ärkamisajal. Eestlased on olnud pragmaatiline rahvas, kelle suhe loodusega tulenes olukorrast ning põhines kasu saamisel. Tänapäeval on eestlastel endiselt kokkupuude loodusega, kui teadmised sellest on vähesed ning arusaamad olulistest keskkonnaprobleemidest on puudulikud. Kui eestlased oleksid tõesti selline loodusrahvas nagu paljudele inimestele meeldib mõelda, siis oleks ka Eesti loodus paremini hoitud ning esineks oluliselt vähem konflikte loodusega mis on põhjustatud teadmatusesest. Seega oleks parim lahendus sellisele probleemile mitte lihtsalt pidada ennast loodusrahvaks ja mõelda et sellest piisab, vaid olla ka selline loodusrahvas nagu on inimeste kujutluses. Selleks et saada selliseks rahvaks, on vaja aga inimesi harida käsitletaval teemal.

Pealtnäha abivajava metsloomaga õige käitumine ei ole alati lihtne. Esiteks ei oska tavaline inimene hinnata metslooma olukorda, kas ta vajab abi või on ta lihtsalt noorloom, kes on alles elu alustamas. Seega on tavalisel inimesel kõige targem jätta looma olukorra hindamine professionaali hooleks. Probleemiks on see, et inimesed kannavad loomadele üle enda emotsioone. Üksik noorloom metsas on just seal, kus ta olema peab. Kui hakata olukorda inimlikustama ning mõtlema loomalapsest, kui inimplapsest, tekib siin huvide konflikt. Inimene ei ole loodusest tähtsam, kuid inimesed on loonud endale moraalsete normide süsteemi, mis ei ühti alati looduses kehtivate põhimõtetega. Valu on mõiste, mis on universaalne nii loomadel kui ka inimestel ning seega on see hea võtta aluseks, kuidas hinnata looma olukorda. Kui loom on olukorras kus ta kannatab, ja see tuleneb

inimtegevusest, siis on inimestel ka kohus aidata. Looduse heaolu on inimeste jaoks oluline mitte ainult moraalselt, vaid ka praktilisest vaatepunktist.

Eelnevast lähtudes valmis autoriraamat, mille eesmärgiks on inimestele tutvustada antud probleemi ja suunata inimesi mõtlema selle üle. Kuna suures osas tuleneb metsloomade ja inimeste konflikt sellest et inimestel puuduvad teadmised metsaelnikest, on siin lahenduseks inimeste harimine. Sellise teema, mis on paljuski seotud filosoofiaga, selgitamine on kõige parem läbi kunstiteose, mis suunab inimesi ise mõtlema ning vastuseid leidma. Raamat on selleks hea meedium, sest see on interaktiivne ja kaasab inimest. Samuti kasutasin ära autoriraamatu võimalusi ja muutsin selle meeldejäavamaks, kaasates looduslike objekte ja erinevaid materjale. Need elemendid teevad raamatu meeldejäavamaks ja seeläbi kinnistub ka teema lugejale.

SUMMARY

My diploma work is called “Making an Artist Book on the Subject of Human and Nature Relationships”. Humans are getting more distant from nature and this causes conflicts. The diploma work concentrates on the problem of bringing home juvenile wild animals. These incidents are common in every springtime and people don’t understand that with their good will they cause a lot of harm to the animals. This is coming from the lack of knowledge about nature. The topic of environmental conservation is always on through the media, in schools, through campaigns yet people don’t know how to act with a found animal. The choice of topic came from personal interest in the topic as I am from the countryside and have been mostly living in the city for the past eight years. So this contrast of people and their relationship with nature has been apparent.

Estonians tend to think of themselves as a nation who is deeply connected to nature. In the thesis I look at this from a historic perspective based on other authors and estonian folklore databases. Estonians have had a connection with nature through history because of the situation in this area. The first people to come here were hunters and gatherers and due to that their connection to nature was inevitable. As the agriculture spread the relationship changed. People were less dependent on it but at the same time the lands were poor and estonians were under serfdom. Nature was still important for finding extra ways to make living. It involved gathering berries, making tools, and stealing forest. Also the harvest depended a lot on the weather and wild animals. This shows in folklore too which is rich in stories about nature but it is often feared and misunderstood. The connection with nature was practical and came out of need, not from deeper understanding and connection with it. Contemporary people have even less contact with nature as a bigger part of Estonian population lives in urban areas. Understanding of environmental problems and knowledge of nature are also lacking in average estonian. This image of a natural nation is lacking evidence. A nation deeply connected to nature would have better knowledge about it and take necessary steps to protect it.

Dealing with a found wild animal comes with many moral questions. What is best for the animal and when should humans help? Humans are not any way superior to nature.

Still humans have created a moral system that is not compatible with the laws of nature. This is where the conflict comes. What would be morally the best for another human is often not the best for a wild animal. The common link that could help people understand animals and their needs to an extent could be pain. It can be agreed that this is a negative thing for both. Humans should not intervene with nature unless the problem is caused by humans. People have the interest to preserve nature because besides the moral and aesthetic reasons, it is beneficial in practical sense too as it prevents severity of natural disaster, helps with research and so on.

For the practical part I made an artist book related to the problem. The goal of the book is to introduce people to the problems that come with finding and helping a wild animal. The book encourages the reader to think for themselves and come to the conclusion what is morally the best decision to make. The core idea of the book is to make visuals inspired by the lost animal posters. It is the solution that people use when their loved ones are lost and the problem with bringing home wild animals is the projecting human feelings on animals. To push this humanisation of animals even further I made the visuals resemble these lost animal posters as they were made by the animals whose children were taken away. The visuals are naive in style to play on the idea of lack of knowledge by the people who take the animals home. The book utilises the possibilities of an artist book. It uses natural objects to bring nature closer to the reader and make the topic more memorable this way. These natural objects are wrapped in see-through plastic and paired with headlines from newspapers to contrast the animals perspective and human perspective. The poster pages are paired with natural textures to create a sense of environment that these fictional posters would be posted in. The following pages contain questions and thoughts that encourage the reader to think for themselves about these topics. The texts are paired with 3D illustrations to dedicate those pages to the human perspective of the situation, opposing the previous pages which were showing the animals perspective of the situation. The main idea of the book is in the middle of it where a big page is located which can be unfolded and reveal the main idea of the book that animals belong to the forest and this is the best solution for them.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Balmford, A. (2014). Metsik Lootus: Eduka looduskaitse eesliinil. Tallinn: Imeline Teadus.
- Belshaw, C. (2001). Environmental Philosophy: Reason, Nature and Human Concern. Acumen Publishing
- Cushman, F., Young, L., & Hauser, M. (2006). The role of conscious reasoning and intuition in moral judgment: Testing three principles of harm. Department of Psychology, 2 Department of Organismic and Evolutionary Biology, and 3 Department of Biological Anthropology, Harvard University.
- Kaljundi, L (2019). Ökoviisioonid: Eestlus – loodusrahvamüüt keskkonnakriisi ajastul. Vikerkaar. <http://www.vikerkaar.ee/archives/25135>
- Kann, L. (2016). Aleksei Turovski: konna päästmine nastiku käest oli looduse vastane pahategu. Lääne Elu
<https://online.le.ee/2016/05/20/aleksei-turovski-konna-paastmine-nastiku-kaest-oli-looduse-vastane-pahategu/> (23.04.2020)
- Kant, I. (1997). Lectures on Ethics. Cambridge University Press
- Kõivupuu, M. (2017). Loomad eestlaste elus ja folklooris. Tallinn: Tänapäev
- Loodusrahvad. (1990). Eesti Entsüklopeedia. 5. kd. Tallinn: Valgus, lk 625
- Loomakaitse seadus (2000). 2. Peatükk Loomapidamisnõuded
<https://www.riigiteataja.ee/akt/128122017023> (25.04.2020)
- Mill, J. S (2001). Utilitarianism. Kitchener: Batoche Books
- Narusk, A. (2016). Võtta või jätta: vaidlus metsloomade ja lindude teemal ei vaibu niipea – Eesti Mets, nr 2, lk 6-11.
- Smith, A. K. (1998). Structure of the Visual Book: Third Edition. 3. tr. Rochester: Keith Smith BOOKS
- Plath, U. (2008). Rändrahnud ja majaisandad: Baltisakslaste suhe maaga ja kodutunde teke 19. Sajandil – Vikerkaar, nr 7-8, lk 113-122

- Pukk, R. (2016) Lugejakiri: läänlanna päästis kärnkonna mao lõugade vahelt. Lääne Elu.
<https://online.le.ee/2016/05/18/lugejakiri-laanlanna-paastis-karnkonna-mao-lougade-vahelt>
(23.04.2020)
- Pärnits, M. (2020). Kaart pole maastik: see küla peab olema globaalne.
<https://kultuur.err.ee/1023816/mikk-parnits-kaart-pole-maastik-see-kula-peab-olema-globaalne>
(02.05.2020)
- Rehepapp. Rahvausundi ja muistendi andmebaas. <http://www.folklore.ee/rehepapp/>
(30.04.2020)
- Turu uuringute AS (2018). Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuring Uuringu tellija: Keskkonnaministeerium.
https://www.envir.ee/sites/default/files/2018_keskkonnateadlikkuse_uuring.pdf
(01.05.2020)
- Ventsel, A (2017). Aimar Ventsel: jutt loodusrahvaste loodusharmoniast on linnaaktivistide jura.
<https://arvamus.postimees.ee/4161721/aimar-ventsel-jutt-loodusrahvaste-loodusharmonia-st-on-linnaaktivistide-jura> (19.04.2020)
- Viires, A. (1975). Puud ja inimesed. 2. tr. Tartu: Ilmamaa.

LISAD

Plakati näide 1. Foto autor: Karl Kaisel

Plakati näide 2. Foto autor: Ian Phillips

Plakati näide 3. Foto autor: Ian Phillips

Plakati näide 4. Foto autor: Ian Phillips